

Mellemskarv. BIOFOTO/Erik Thomsen.

Skarv, *Phalacrocorax carbo*

Næsten meterlang sort kystfugl med i yngletiden grønlig og blålig metalglans og nogle hvide fjer på struben og lårene, de forlængede nakkefjer danner en kort top, næbbet har en krog i spidsen. Opdeles i racerne mellem- og storskarv. Om førstnævntes forekomst i Danmark se nedenfor; storskarv (*Ph. carbo carbo*) er en alm. vintergæst.

Den mindre og mere spinkle TOPSKARV, *Phalacrocorax aristotelis*, har i yngledragt en tydelig issetop, men ingen hvide partier på hovedet og kropssiderne; yngler på Færøerne og ses som sjælden træk- og vintergæst ved den nordjyske vestkyst.

– Danmarks Dyreverden 6, 45-49.

Skarv, fællesgermansk, oldnordisk skarfr, oldhøjtysk scarbo; hører til det germanske ord skarb, der efterligner fuglens hæse stemme (1). Muligvis som persontilnavnet Alekrak 1300-t (2); indgår i stednavne: Skarresø 1329ff Holbæk a., Skarrev 1335ff (nu Skærrev) pynt ved Åbenrå fjord, Skarrelund 1772 Broager s., sandsynligvis i Skarreodde o. 1690ff Taps s., måske i Skarholm 1681ff ved

Rødby og Skarvig o. 1700ff v.f. Nekso (3).

To skarver og urfugl i Viborg amtskommunes våben fra 1976, skarven gav navn til Skarreklit 1594ff (Skarringklinth) ved Bulbjerg i det tidligere Thisted amt.

Ålekrage o. 1550ff (4) »fordi man ser den sluge temmelig store ål« (1756; 5), det er et jysk navn (1763; 6).

Vandravn o. 1700 (7), *strandraven* 1802ff (8), *sø-ravn* o. 1770ff (9).

Fisker(en) og efter de hvide pletter på fuglens lår: *Hvidlæring*, *betlår*, *blikskarv* 1763 (10).

Kormoran 1758ff fra tysk, af latin *corvus marinus* 'havkrage' (11); *van Deurs' fugl(e)* SFyn 1852ff (12), *van Deurs' gæs* Krarup SFyn o. 1920 (13), yngede ved Nakkebølle, der 1821-28 ejedes af Gerhard Andreas van Deurs, sml. måge s. 158; *sort gås*, *sortegås* Lolland o. 1850 (14), *sorte gæs* Roskildeegnen 1860 (15); *åletyv* 1852-75 (16), *golkrage* Anholt 1896 (17).

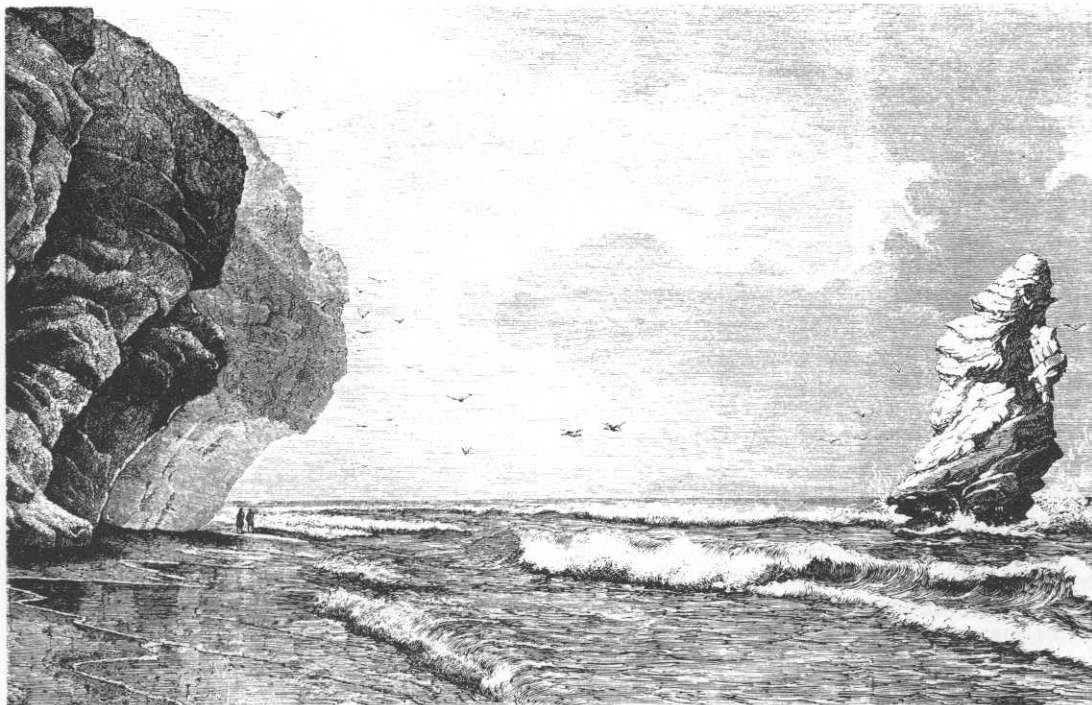
Færøerne: *hiplingur* måske 'den hoftede' efter lårpletten; ungen: *glibhari* 'slughals'; topskarv: *skarvur*, også brugt som skældsord om lumpen fyr og om en gammel hætte, kutte (18); noa-ord: *sot-træ* 'sodstang', som toårig: *prinsur* 'prins' o. 1780 og *hin tunguleysi* 'den tungeløse' (19), som refererer til en fabel om årsagen til fuglens meget lille tunge: Skarven og ederfuglen kappedes om at få sidstnævntes afplukkede brystdun og vædede. Den af dem, som var tavs hele natten og næste dag vågnede først og råbte, at solen stod op, han skulle have dunene. Ederfuglen faldt snart i søvn, mens skarven, som vidste, at den sov tungt, prøvede at holde sig vågen. Ved dagry blev den så glad, at den råbte: Nu kommer solen! Det vækkede ederfuglen, der vågnede godt udhvilet, mens skarven faldt i søvn før solen stod op. Dens tunge blev skåret af fordi den ikke kunne tie stille (20). Iflg. en anden fabel mistede skarven sin tunge fordi den fortalte raven, hvor ederfuglen havde rede; med denne historie skræmtes et sladreende barn (21).

Du skriger, lommer, højt, ej bedre kan du sjunge, thi du er lemmelæst', afskåret er din tunge; du ben-bagbundet er, om du på landet falder, du næppe kommer op, men får en stakket alder. Thi [derfor] gør du reden din på tuen ud mod vandet, at ej du vælte kan i vand af vand på landet.

Anders Arrebo 1661 (22)

Toårig topskarv: *skóleysi skarvur* 'skoløs skarv' (23).

VGrønland: *okaitsok* 'den tungeløse' 1765ff, ungen: *okaitsoak*, *kidlingajauk*; ØGrønland: *alug-*

Skareklit i havet udfor Bulbjerg er navngivet efter den ynglende skarv. Træsnit fra Th. Siersted: Danske Billeder for Skole og Hjem, 1897.

tutekangitsok 'den som ikke har noget at slikke med' (24).

LITTERATUR: (1) 659 19,281f; (2) 363 1.1,11; (3) 156 6,231; 7 114; 8 171; 10 97; 11 127; 427 1,104; (4) 702 355; 579 A90; (5) 860 13; (6) 98 7; (7) 434 4,758; (8) 418 231; 659 22,313; (9) 26 7,252; 451 393; 866 2. rk. 1,1860,45f (v. Roskilde); 423 (Øjyll.); (10) 693b 1,621; (11) 659 11,110; (12) 451 393; (13) 165 34,1940,170f; (14) 165 27,1933,3; 34, 1946,182 (Torrige skov); (15) 866 2. rk. 1,45f; (16) 451 393; 451b 707; (17) 160 1904/27:1999; (18) 522 27,86; (19) 522 63f, 71; (20) 353 110 sml. 25 1849-51,300; (21) 902 1863,77; (22) 30 211; (23) 522 64; (24) 562 21,1899,243; 33, 1907,88; 62, 1923,189.

SKADEDYR

Der er fundet knogler af skarv i stenalderens køkkenmøddinger efter 5000 f.Kr., samt fra jernalderen og vikingetiden (1). Mellemskarven genindvandrede i sidste halvdel af 1700-t., var borte et tiår og kom o. 1810 tilbage (først på Lolland). 1820-50 fandtes der flere store skarvkolonier i Øjylland og på øerne; ved Juellinge (nu Halsted Kloster) VLolland havde kolonien mellem 20.000

og 30.000 individer. Deres ekskrementer ødelagde skoven i nærheden, og fiskerne klagede over, at de rev garn itu og åd fangsten. 1837 skrives, at sø-ravn og hejre har ødelagt to skove ved Nakkebølle, så de måtte fældes og nyplantes (2).

Skarven blev derfor meget efterstræbt og bestanden til sidst udryddet. 1827-45 skød man på Vår-sø i Horsens fjord ialt 10.648 eller gennemsnitlig 560 om året, og 597 par blev 1860 nedlagt på Bognæs ved Roskilde. Tyske soldater skal 1864 have skudt og fordrevet de sidste skarver på Vår-sø.

Staten betalte fra 1904 skydepræmier for skarver, en krone pr. højrefod; samme år indsendtes 469, året efter 752, perioden 1905-12 årligt ca. 1.000, men 1925-26 kun omkring 30, og 1. april 1927 ophævedes præmieringen. I de nævnte 23 år betalte for ca. 7.000, de fleste dræbt i Kattegat og Bælthavet.

Siden o. 1875 havde mellemskarven ikke ynglet her i landet, men 1938 indvandrede den påny, først til slotsparken ved Tranekær, og fra 1970'erne har fuglen haft faste kolonier på Fyn og VSjælland. Den blev 1978 totalfredet, allerede året efter tilføjedes, at den kan jages i oktober-december.

LITTERATUR: 72b 183; 218 632f; 883b 351f; 298 12-15 sml. 56j 21-26.

ANVENDELSE, TALEMÅDER, OVERTRO

Skindet med dunene giver et fint pelsværk (1926; 1).

Færøerne: ung skarv, helst taget på reden, »er til spisning en af de bedste færøiske fugle« og minder om hareteget (2).

Grønland: storskarvens kød spises, yngledragtens halsfjer dekorerer vægtæpper (3); fanges nogle steder i så store mængder, at skindene bruges til klædedragt (o. 1860; 4).

Garpe (skrige) som en ålekrage – om den berusede (Peder Syv 1688; 5); i 1500-t staves navnet også ølkrage (6).

Færøerne: hiplingur brænna salt = skarven brænder salt – siges, når den i solskin sidder med udspilede vinger på klipper eller søen (7); skarvslop = fuglens hop før den dykker, figurligt om en hoppeleg (8); når noget er længe om at koges siges: det er som *skarviagg* (der skal være umulige at koge) (9).

Fejer man gulv med dens vinger jages alle fangst-dyr bort, eller: så bliver der nød (Grønland; 10).

LITTERATUR: (1) 756 21,515; (2) 500 147; (3) 515 Fugle 1, 334; (4) 736 2,1857,183; (5) 831 1688,294; 561 1,35; (6) sml. 664 103f,194; 434 4,940; (7) 393 347; (8) 522 86; (9) 393 366; (10) 547 45f.

PROSA OG POESI

Skarven er en imponerende fugl; der er en besynderlig ro over den ... Skarven »dekorerer« på en bundgarnspæl langt mere end en måge, der minder om håndtaget på en stok. Skarven bryder pælens forlængelse på skrå og bliver mere samhörig med den som med en naturlig sokkel. Med sin forvredne S-linje står det grønlig-sortte gespenst af en fugl silhuetskarp mod himlen. – Ganske stille sidder de grønsorte kroppe med den vredne linje som mystiske skrifttegn, der er sømmet til pælens top ... ikke en bevægelse spores i de lange, hornfiskagtige halse. De ligner en flok underlige søspøgelser ... forvandlet til gravmonumenter over dem selv *Achton Friis* (1). Søravnen den store doven-didrik, bundgarnspælens filosof. *Jacob Paludan* (2). Sådan en stor fugl med udbredte vinger på en pæl i det fjerne mindede påfaldende om den tyske ørn, anbragt som skræmmende mærke over bundgarnet *Erik Bertelsen* (3).

Ålekragerne sad som nodetegn på pælene til åle-

ruserne *Otto Gelsted* (4). Ålekragerne sidder som dystre symboler på bundgarnspælene. De har vinteren i selve udseendet *Ole Vinding* (5).

Ålekragen er en ret søhane [fribytter, sørøver], for byttets skyld vil [den] ej livet skåne, - den frister hint dybe vand *Hieronymus Justesen Ranch* 1630 (6).

LITTERATUR: (1) 248 1,201; 2,289f; (2) 665b 17; (3) 56j 24f; (4) 270k 64; (5) 910d 314; (6) 702 355.

Hejre, *Ardea*

FISKEHEJREN eller GRÅHEJREN, *Ardea cinerea*, er en stor og særpræget fugl med lang hals og lange ben, blågrå ryg og vinger og en stor sort plet på hver side af brystet, halsens forside har en par rækker tætsiddende sorte pletter, en sort stribe over øjet fortsætter i en bagudrettet nakketop. Den lever overvejende af fisk fanget på ganske lavt vand. Yngler mange steder i hele landet.

DVÆRGHEJRE, *Ixobrychus* (forhen *Ardea*) *minutus*, bliver kun 30-35 cm lang, har grønligsort ryg og sort isse. Ynglefugl i Nordtyskland til nær den dansk-tyske grænse og er over 30 gange truffet i Danmark.

– Danmarks Dyreverden 6, 50-56, 60.

Hejre, gammeldags d.s., oldnordisk hegri, oldhøjtysk heigaro; navnet gjaldt oprindeligt et insekt (måske myg, sml. bd. 1) og var formentlig et lydord (1); af indoeuropæiske kroiko, kriko gengivende fuglens hæse skrig (2). Som persontilnavn Heire, Heyre 1400-1600-t, vel på grund af lang hals eller lange ben (3); indgår i stednavnet Hejls 1231ff (oprindeligt mest sandsynligt Hægræhals) jf. Hejrehals 1666ff markstykke i Ketting Als; måske i Hejrede 1374ff ØLolland og Hejringe o. 1560ff NLolland (4); på Hejrebakken i Ll. Hareskovs nordvestlige udkant havde en hejrekoloni reder i høje bøge (5).

Hejre og åkandebåde i Dover kommunes våben 1950-66 symboliserer dyrelivet og den smukke natur; Vinderup kommunevåben 1974ff, kommunen har en kendt hejrekoloni i Flynder sø; Ulfborg-Vemb kommunevåben 1980ff, på grund af hejrekoloni mellem Ulfborg og Vemb.